

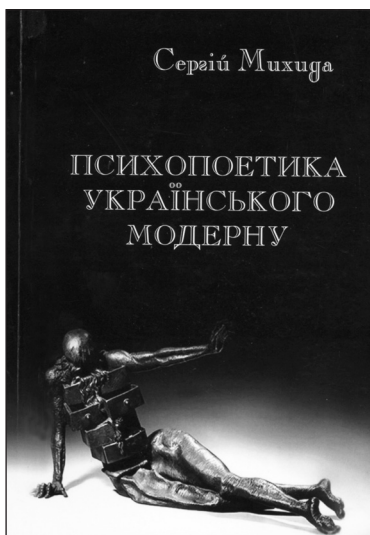
РЕЦЕНЗІЇ

Наталія Малютіна

ПОДОРОЖ У ЛАБІРИНТАХ ПСИХОЛОГІЇ ТВОРЧОСТІ ПИСЬМЕННИКА

Рец.: Михида С. Психопоетика українського модерну : Проблема реконструкції особистості письменника : [монографія] / Сергій Михида. — Кіровоград : Поліграф — Терція, 2012. — 352 с.

Задекларований у лінгвістиці концепт «психопоетика» здійснив свій шлях у літературознавство завдяки праці російського дослідника Є. Еткінда «„Внутренний человек” и внешняя речь: очерки психопоэтики русской литературы XVII–XIX века» (Москва, 1998), відкриваючи нові можливості у пізнанні літературних явищ. Прозвучав він і в докторській дисертації Ніли Зборовської та «Коді української літератури». Та все ж найповніше виявився в статтях С. Михиди починаючи з 2003 року, які й лягли в основу рецензованої монографії. Власне авторові належить обґрунтування появи терміна в літературознавстві, розробка інструментарію та методології його вжитку, обґрунтування основних засад і принципів функціо-

нування, і, звичайно, досить широке використання нової методології на практиці при дослідженні українського модерну.

В монографії «**Психопоетика українського модерну: проблема реконструкції особистості письменника**» систематизується уявлення про психопоетику як літературознавче поняття, на теоретичному рівні вмотивовуються можливості в осягненні постаті автора та психологізму художнього твору. Ось тут, як на мене, і криється одна з особливостей праці С. Михиди. Йому вдається вийти на поняття, яке оптимально окреслює «того, хто пише» у всій повноті психологічних, а то й психофізіологічних характеристик, які, у свою чергу, впливають на художність. Після часто використовуваних «образ автора», «авторська фізіономія», «автор-людина» тощо, таким поняттям стала «особистість письменника» в науково-психологічному сенсі. Темперамент, характер, психоемоційна сфера, креативність, спрямованість — усі складові Психеї теоретично й на рівні окремого митця слова постають як конструенти поезики. Їх оприявненню сприяє поглиблене, практично «під мікроскопом», вивчення так званого «мегатексту» митця: мемуарів у найширшому розумінні та власне художніх текстів, які, на думку автора, мають «психоавтобіографічну» інформацію. Тому дослідженню епістолярію, спогадів, автобіографій, щоденників С. Михиди приділяє особливу увагу. Рівноцінно як і творам, з яких прозирають вповні, або на рівні штрихів-деталей психологічні риси носія художності. Об'єктивність при цьому постає на зрізі різних джерел інформації.

Особливістю наукової студії стала й кореляція різних напрямів у психологічній науці. Автор опирається на тезу американського психолога Гордона Олпорта про «системний еkleктизм» при осягненні особистості. Тому, не відкидаючи психоаналіз З. Фрейда, як одне з найбільш теоретично запитуваних нині психологічних учень, С. Михида з успіхом керується настановами аналітичної психології, егопсихології, гуманістичної психології, теорією діяльності тощо, використовуючи ті їх здобутки, які сприяють розкриттю особливостей творчої особистості. Саме такий підхід і обумовив перехід від традиційної психології творчості, яка явно потребує нових

підходів, до психопоетики, котра потребує широкоформатного психологічного аналізу, котрий включає в себе методики різних напрямів психологічної науки від свідомо- до підсвідомоспрямваних

Прикметно, що матеріалом для апробації власної методології дослідник обрав знаний для нього особисто, неодноразово представлений на наукових зібраннях різного рівня матеріал: творець і творчість доби *fin de siecle*. Володимир Винниченко, Леся Українка, Михайло Коцюбинський, Ольга Кобилянська, як найяскравіші представники українського модерну постають в монографії на рівні психологічних портретів, реконструйованих завдяки психопоетичному алгоритму.

«Технологія реконструкції психопортрета письменника», а саме так іменується друга частина монографії, розкривається на матеріалі психобіографії Володимира Винниченка. Мотив такого вибору цілком зрозумілий. По-перше, Володимир Винниченко у сфері наукових інтересів дослідника перебуває ось уже два десятиліття поспіль, по-друге, мегатекст письменника наскільки обширний, що дає змогу досягнути найтонші нюанси психосвіту письменника, продемонструвати можливості технології його досягнення. Особистість неординарного митця розкривається у всій багатоманітності її виявів. Дослідник демонструє процес формування креативності В. Винниченка, окреслює *«психосоматичні та когнітивні маркери особистості та їх вплив на формування письменницької спрямованості»*, визначає роль характеру й темпераменту в художній практиці митця. На особливу увагу заслуговує осмислення процесів кореляції психосвіту й мегатексту В. Винниченка, художня трансформація його психоструктури.

Розроблений і продемонстрований на яскравому матеріалі алгоритм дозволив дослідникові представити свою, психопоетичну, версію українського модернізму. Егоцентричність модерну, зануреність митців у власний внутрішній світ, вербалізація в текстах власних психічних станів і процесів сприяла виконанню цього непростого завдання. Своєрідною точкою відліку став для автора монографії І. Франко, мегатекст котрого характеризується як межовий, на зрізі реалізму й модернізм-

му, що накладає певний відбиток на використання заявленої технології. А ось із Лесею Українкою, Ольгою Кобилянською, Михайлом Коцюбинським «чистота» дослідження за заявленим алгоритмом не викликає сумніву.

Звичайно, авторові можна дорікнути у своєрідній калейдоскопічності, «слайдовості» останньої частини роботи. Перед читачем немов на екрані виринають психопортрети названих письменників, їхні твори, позначені аурую психоавтобіографізму, демонструється взаємозалежність окремих психологічних особливостей носіїв художності й результатів їх діяльності. Водночас, кожен із «кадрів» витворює цілісну картину унікального мистецького явища під назвою модернізм.